

EGENKONTROLL PÅ SKOLOR OCH FÖRSKOLOR

Alla skolor, förskolor, fritidshem och liknande verksamheter ska fortlöpande planera och kontrollera sin verksamhet. Genom att tillämpa egenkontroll kan olägenhet för människors hälsa eller påverkan på miljön motverkas och förebyggas.

Detta dokument ger förslag och exempel på hur egenkontrollen kan vara utformad.

GOTLANDS
KOMMUN

*Miljö & hälso-
skyddskontoret*

Innehållsförteckning:

Egenkontroll på skolor och förskolor	2
Ansvar	2
Dokumentering	2
Vad ska egenkontrollen innehålla?	3
<i>Bestämmelser och beslut.....</i>	<i>3</i>
<i>Fördelning av ansvaret.....</i>	<i>3</i>
<i>Kompetens.....</i>	<i>3</i>
<i>Utrustning mm för drift och kontroll .....</i>	<i>4</i>
<i>Riskbedömning.....</i>	<i>4</i>
Lokalanvändning.....	4
Inomhusmiljön	4
Städning	4
Utomhusmiljö	4
Avfallshantering.....	5
Farligt avfall.....	5
Kemikaliehantering.....	5
Driftstörning.....	5
Hushållningsprincipen	5
Livsmedelshantering	6
Annat.....	6
Mer information:	6

Egenkontroll på skolor och förskolor

Den som yrkesmässigt bedriver verksamhet som omfattas av anmälningsplikt är skyldig att bedriva egenkontroll.

Verksamheter för undervisning, vård eller annat omhändertagande, exempelvis skolor och förskolor är anmälningspliktiga verksamheter enligt miljöbalken 9 kap 9:6 §. I förordning (1998:901) om verksamhetsutövarens egenkontroll finns detaljerade krav. Alla skolor, förskolor, fritidshem och liknande verksamheter ska alltså fortlöpande planera och kontrollera sin verksamhet. Genom egenkontrollen kan ni motverka och förebygga olägenhet för människors hälsa eller påverkan på miljön.

Om egenkontrollen fungerar bra kan ni upptäcka brister och fel i verksamheten, i lokalen eller på utrustning innan skada eller olägenhet inträffar. Miljöbalkens bestämmelser innebär bland annat att verksamhetsansvariga för skolor och förskolor har fått ett tydligare ansvar för såväl yttre som inre miljö genom förordningen om egenkontroll.

Gör egenkontrollen till en naturlig del av ert dagliga arbete. Ni kan med fördel samordna egenkontrollen med systematiskt arbetsmiljöarbete, miljöledningssystem eller andra liknande ledningssystem om sådana finns inom verksamheten exempelvis med den egenkontroll som finns för livsmedelshantering.

Omfattningen av egenkontrollen beror på verksamhetens art, storlek och påverkan.

Ansvar

Verksamhetsutövaren ansvarar genom sin egenkontroll för att miljöbalkens och myndigheternas krav följs. Ansvaret gäller även om inte myndigheten har krävt detta.

Det är viktigt att fördela ansvar för egenkontrollen inom verksamheten. Det innebär i sin tur att de som får sig tilldelat ett ansvar också har kompetens, befogenheter och resurser (tid, pengar och personal) för att kunna vidta de åtgärder som krävs.

Som exempel kan nämnas avfallshantering: Den som har fått ansvar för förvaringsutrymme, sortering, avhämtning etc. ska känna till vilka regler som gäller för detta. Den som har kompetens vet också vilka skyddsåtgärder som kan vidtas, till exempel val och utformning av utrymme, införskaffande av lämpliga förvaringskärl och dylikt.

Kunskapskravet framgår av miljöbalken 2 kap 2:2 §:

Verksamhetsutövaren måste skaffa sig den kunskap som behövs med hänsyn till verksamhetens art och omfattning för att skydda människors hälsa och miljön mot skada eller olägenhet. (Skada och olägenhet kan vara av både fysisk och psykisk natur)

Dokumentering

Egenkontrollen ska dokumenteras och finnas tillgänglig i verksamheten. Det blir då lättare för personal att göra rätt, att följa upp verksamheten och att hitta brister om något blivit fel och att veta vem som har ansvaret, exempelvis fördelning mellan verksamhetsutövare och fastighetsägare. Dokumentationens ska kunna redovisas för tillsynsmyndigheten vid förfrågan. Anpassa dokumentationen efter verksamhetens typ och storlek samt förekommande risker för miljö och hälsa. Det kan ibland räcka med enkla minnesanteckningar från möten, där det framgår vilka beslut som fattas, ansvariga samt tidsplan för besluten.

Vad ska egenkontrollen innehålla?

De flesta verksamheter genomför redan en egenkontroll av sin verksamhet utan att reflektera över det.

Till exempel har hanteringen av livsmedel, som regleras av livsmedelslagen, i många år haft sin egenkontroll. Denna specifika egenkontroll är ju en integrerad del i skolans egenkontroll. På liknande sätt kan skolans alla olika verksamhets- och ansvarsområden med sina respektive egenkontrollprogram, integreras med skolans övergripande dokument om egenkontroll.

Vissa rutiner kanske finns men är inte nedtecknade och i de flesta fall saknas dock en gemensam dokumentation eller sammanställning av egenkontrollen.

Observera att egenkontrollen enligt miljöbalken inte reglerar frågor som direkt rör arbetsmiljö.

Nedan anges ett antal förslag till vad egenkontrollen kan omfatta. Observera att egenkontrollen ska anpassas till varje enskild verksamhet och er egenkontroll kan därför behöva innehålla fler eller färre punkter.

Bestämmelser och beslut

En sammanställning över de bestämmelser och myndighetsbeslut som berör verksamheten.

- Är er sammanställning över bestämmelser och myndighetsbeslut komplett (miljöbalken, tillhörande föreskrifter, domar och beslut)?
- Finns dokument om att lokaler och verksamhet är vederbörligt anmälda enligt förordningen (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd
- Finns en sammanställning om avtal som reglerar underhåll, skötsel, service etc.

Fördelning av ansvaret

En fastställd och dokumenterad fördelning av det organisatoriska ansvaret inom hälso- och miljöområdet.

- Är ansvarsfördelningen klar avseende de frågor som gäller för verksamheten enligt miljöbalken, tillhörande föreskrifter, domar och beslut rörande verksamheten?
- Är det organisatoriska ansvaret för egenkontrollen fördelat inom verksamheten samt mellan verksamhetsutövare och fastighetsägare?
- Vem är ansvarig för att åtgärderna vidtas?
- Vem ansvarar för uppdatering av rutiner, instruktioner och dokumentation?
- Vem ansvarar för att berörda (anställda, föräldrar, elever) får del av informationen som sammanställts.
- Har ansvariga tillräckliga resurser, i form av tid och pengar, för att utföra sin uppgifter?

Kompetens

Finns tillräcklig kompetens och kunskap hos personalen om verksamhetens hälso- och miljöpåverkan och hur denna kan minskas.

- Hur bedöms kompetensbehovet?
- Räcker era kunskaper till för att utföra behövligt miljö- och hälsoskyddsarbete och för att följa bestämmelserna?
- Har rektor/verksamhetsansvarig tillräcklig kunskap vid planering av vilka verksamheter som ska bedrivas i de olika lokalerna och hur många personer som

kan vistas i de olika rummen (med tanke på t ex buller, ventilation, städning, toaletter osv.)?

- ❑ Har städpersonal tillräcklig kunskap för att kunna städa effektivt och miljövänligt?
- ❑ Har kemiläraren tillräckliga kunskaper om förvaring, märkning, avfallshantering och risker med kemikalierna?
- ❑ Har vaktmästaren tillräckliga kunskaper om sina ansvarsområden, t ex i förekommande fall kemikalieförvaring, ventilation, skadedjursbekämpning, byggtkniska frågor, temperatur, avfallshantering osv?
- ❑ Har bild- och slöjdpersonal tillräcklig kunskap om sina förekommande kemikalier och avfall?

Utrustning mm för drift och kontroll

Rutiner för att fortlöpande kontrollera att utrustning och liknande för drift hålls i gott skick.

- ❑ Har ni tillräckliga drift- och skötselinstruktioner för utrustning? Vet ni hur ventilationsanläggningen sköts, hur den stängs av vid ex brand eller kemikalieolycka i närheten?
- ❑ Hur dokumenterar ni rutinerna?
- ❑ Vem kontaktar ni ifall ni inte sköter driften själva?

Riskbedömning

Rutiner för att fortlöpande och systematiskt undersöka och bedöma riskerna med verksamheten från hälso- och miljösynpunkt.

- ❑ Vilka rutiner har ni om det kommer in synpunkter eller klagomål?
- ❑ Hur dokumenterar ni riskundersökningar och bedömningar?

Lokalanvändning

- ❑ Har ni rutiner vid planering av användning av lokalerna? T ex typ av verksamhet och barn/elevantal samt följder som yta/barn, ljudnivå, ventilation, förvaringsmöjligheter, städbarhet, ljusinsläpp, tillgång till toaletter osv.
- ❑ Lokalanvändning utanför skoltid och följder av detta som ex ökat städbehov, ventilationsbehov, information om tobakslagens bestämmelser osv.

Inomhusmiljön

- ❑ Finns rutiner för regelbunden kontroll av inomhusmiljön, ex golv- och lufttemperatur, ljudnivå från fläktar, akustik, ljus, radon, avvikande lukter samt uppkomst av fläckar, allergironder, elektromagnetiska fält eller annat som kan påverka de som vistas i lokalerna?

Städning

- ❑ Har ni rutiner för att bedöma städbehov och ajourhålla städrutiner?
- ❑ Finns rutiner för att genomföra regelbundna översyner för att underlätta städningen (se över inredning, underhåll av ytor, förvaring av material, städmaterial osv)?

Utomhusmiljö

- ❑ Påverkar eller riskerar verksamheten att påverka människor eller miljö i omgivningen t ex genom buller från fläktar?
- ❑ Har ni rutiner för regelbunden kontroll av utomhusmiljön som t ex tillgänglig yta, olycksfallsrisker, material samt hygien i sandlådor, utformning som stimulerar till lek och rörelse, buller etc? Här kan med fördel även arbetet med tobakslagens förbud på skolgård och motsvarande område på förskolor anges.

- Finns säker på/avstigning från bussar/bilar?

Avfallshantering

- Finns rutiner för avfallshantering eller behöver ni förbättra befintliga?
- Kan ni minska avfallsmängden, alternativt kan mer återanvändas eller återvinnas?
- Har ni möjlighet till kompostering (vid kompostering av köksavfall ska anmälan göras till miljö och hälsoskyddskontoret) eller rutiner för skötsel av befintlig kompost?

Farligt avfall

- Vilket farligt avfall uppkommer i verksamheten (ex lysrör, färg, kemikalierester fr. undervisning mm)?
- Har ni rutiner för hantering av farligt avfall eller kan ni förbättra befintliga rutiner?
- Behöver ni bättre märkning av avfallet?
- Förvarar ni det farliga avfallet säkert med tanke på risker för miljön (ex närhet till avlopp) och för barnen?
- Upprättar ni transportdokument vid transport av farligt avfall?
- Har ni anmält eventuell egen transport av farligt avfall till Länsstyrelsen?

Kemikaliehantering

Förteckning över de kemiska produkter som hanteras inom verksamheten och kan innebära risker från hälso- och miljösynpunkt. Förteckning ska innefatta produktens namn, omfattning och användning samt dess klassificering med avseende på hälso- och miljöfarlighet.

- Finns en kemikalieförteckning? Exempel:

Handelsnamn	Mängd /år	Användning	Egenskaper ¹	Klassificering ¹	Kommentar ²
Solidax D NF Hor Springs	20 kg 10 liter	Maskindiskmedel Golvvårdsmedel	R34 Frätande R36-34 Irriterande	C Frätande Xi Irriterande	

¹ Se punkt 15 i varuinformationsbladet

² Här kan man ange var i verksamheten som produkten används eller om det finns några speciella bestämmelser för produkten.

- Har ni varuinformationsblad tillgängligt för den personal som hanterar kemikalierna, ex städpersonal, vaktmästare, kemilärare m fl?
- Behöver märkningen av förpackningarna förbättras?
- Hur hanterar och förvarar ni kemikalierna?
- Kan ni minska eller ändra kemikalieanvändningen? Kan ni ex byta ut vissa kemikalier mot sådana som är mindre farliga?

Driftstörning

Rutiner för rapportering av olyckor och tillbud som kan leda till olägenhet för hälsan eller miljön vid driftstörning eller liknande händelse och hur dessa ska hanteras. Exempelvis kemikalieolycka i laboratorier eller brand.

- Vem kontaktar ni?
- Vilka åtgärder ska ni vidta?

Hushållningsprincipen

Alla som bedriver en verksamhet ska hushålla med råvaror och energi samt utnyttja möjligheten till återanvändning och återvinning. I första hand ska förnybara energikällor användas.

- Kan ni minska förbrukningen av råvaror, kemikalier och energi?

- ❑ Behöver ni ändra inköpsrutinerna så att miljöpåverkan från råvaror, energi med mera blir mindre?
- ❑ Gör ni de energibesparande åtgärderna utan att riskera påverkan på hälsan, t ex sätts ventilationen i driftläge i så god tid att lokalerna är välventilerade vid barnens ankomst, hålls rekommenderade temperaturer i inomhusluft och på golv?
- ❑ Kan miljöpåverkan från transporter i och till/från verksamheten bli mindre?

Livsmedelshantering

Hantering av livsmedel regleras av livsmedelslagen med föreskrifter och kan med fördel integreras i egenkontrollen för skolans verksamhet.

- ❑ Är skolrestaurangen godkänd som livsmedelslokal av miljö och hälsoskyddsnämnden?
- ❑ Vem ansvarar för livsmedelshantering?
- ❑ Finns det ett särskilt egenkontrollprogram baserat på HACCP-principen för livsmedelshantering och som är granskat av miljö och hälsoskyddsnämnden?
- ❑ Hur sker kontroll av dricksvattenkvaliteten, ansvar?

Annat

- ❑ Rutiner för uppkommen smitta och uppföljning efter utbrott
- ❑ Rutiner mot mobbing

Mer information:

Miljöbalken är den grundläggande författningen inom miljöområdet. Den inkluderar bland annat de allmänna hänsynsreglerna i 2 kap, och bestämmelser om egenkontroll i 26 kap 26:19§. Miljöbalken och övrig lagstiftning finns att tillgå på Internet på Rättsnätets hemsida: www.notisum.se eller www.lagrummet.gov.se.

Förordningen om verksamhetsutövares egenkontroll (SFS 1998:901).

Förordningen innehåller bestämmelser om egenkontroll. Den gäller för alla tillstånds- eller anmälningspliktiga verksamheter enligt 9 eller 11-14 kapitlet i miljöbalken. Miljöbalken (SFS 1998:808)

Förordningen om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd (SFS 1998:899).

Förordningen definierar vad som är miljöfarlig verksamhet samt skyldigheter för dessa verksamheter. I bilaga till förordningen finns en förteckning över vilka typer av miljöfarliga verksamheter som kräver tillstånd eller anmälan.

Socialstyrelsen allmänna råd och tillsyn enligt miljöbalken (www.sos.se)

Ventilation (SOSFS 1999:25), Radon i inomhusluft (SOSFS 1999:22), Fukt och mikroorganismer (SOSFS 1999:21), Buller inomhus (SOSFS 2005:6), temperaturer inomhus (SOSFS 2005:15) Städning i skolor, förskolor, fritidshem och fritidsgårdar (SOSFS 196:33).

Kemikalieinspektionens föreskrifter (KIFS 1998:8) om kemiska produkter och biotekniska produkter. Föreskrifterna innehåller bland annat regler om förpackningars utformning, varuinformationsblad och bekämpningsmedel. I föreskriften KIFS 1994:12 finns regler för klassificering och märkning av kemiska produkter. Mer information finns på www.kemi.se.

Tobakslagen (1993:581) innehåller bestämmelser om rökfria miljöer. Statens folkhälsoinstitut har informationsmaterial, www.fhi.se.

Har du frågor angående utformningen av ditt egenkontrollprogram? Kontakta:

Miljö och hälsoskyddskontoret, 621 81 Visby

e-post: mhk@gotland.se tel: 26 93 82, 26 93 83

www.gotland.se/mhk (välj ”Egenkontroll” i vänstermenyn)